UNC -laatuiset kolikot ja niiden säilyttäminen,

ONK, esitelmä, Esa Moilanen 1/2011

1. Käsitteiden määrittelyä

1.1. Laatuluokka UNC

Tämän esitelmän otsikossa on termi UNC. Kirjainyhdistelmä UNC muotoutuu englanninkielisen ilmaisun UN Circulated ensimmäisistä kirjaimista. Tavallisimmat suomennokset ovat käyttämätön tai kiertämätön raha. Käytän tässä esitelmässä termiä UNC synonyyminä termille käyttämätön raha käsitteen lyhyyden vuoksi. Seuraavaksi pyrin määrittelemään mitä tai millainen UNC- rahan tulisi olla, sekä kartoittamaan sekaannuksen mahdollisuuksia.

UNC -laatuinen raha on harvinainen. UNC- nimen ansaitsevia kolikkoja on saatavissa käytännössä vain valmistajan rahapakkauksista, eli **kolikkorullista** tai keräilyrahojen myyntipakkauksista, kuten **vuosilajitelmista**. Jos raha siirretään pois myyntipakkauksesta, siihen ei tule koskea paljain käsin. Puuvillahansikkaat suojaavat rahaa sormenjäljiltä siirron aikana.

Eräässä suomalaisessa rahaluettelossa ehdotetaan laatuluokkaa UNC+ [(1)] sellaiselle kiertämättömälle rahalle, jota ei ole kosketeltu. Puolestaan maailman Internet -huutokaupoissa esiintyvä aUNC- merkintä tarkoittanee rahaa, joka on lähes käyttämätön. Mielestäni olisi kuitenkin selkeintä, että UNC- merkintä varataan kiertämättömälle rahalle, jossa ei ole sormenjälkiä, ja jota on käsitelty sekä säilytetty varoen.

Suomalaisessa kuntoluokituksessa UNC :ia vastaa kuntoluokka 10, erityisesti, jos raha on alkuperäispakkauksessa. Yleensä raha on poistettu pakkauksesta, jolloin kiertämätön raha luokitellaan usein kuntoluokkaan 9. Kuntoluokassa 9 saattaa rahassa olla sormenjälkiä ja muita vikoja, jolloin raha ei enää ole UNC. Termiä leimakiiltoinen raha käytetään joskus hieman harhaanjohtavasti UNC :n ja lähes käyttämättömän rahan synonyymina. Skandinaavisessa luokittelussa UNC:n laatumerkintä on 0 tai selvästi vaurioita saaneena 01-0.

Kuten edellisestä pikaisesta katsauksesta käy ilmi, käsite UNC on melko avara ja osin sekava ja tulkinnoille altis jo yksin Suomessa. Maailmanlaajuisessa tarkastelussa näkemysten kirjo laajenisi huomattavasti. UNC-käsitteen määrittelyssä tärkeintä on numismaatikon subjektiivinen näkemys, minkälainen raha on kerääjän mielestä käyttämätön raha, minkälainen raha ei enää vaivaa huonolaatuisena kokoelmassa. On myös myönnettävä, että kuntoluokittelussa ei ole olemassa absoluuttista totuutta, vaan kyse on mielipiteistä. Kuitenkin jos suuri joukko numismaatikkoja on jotain mieltä jostain asiasta, niin tästä mielipiteestä on muodostunut vähitellen yhteisesti hyväksytty sääntö. Näin tapahtunee kuntoluokituksenkin kanssa.

Käyttämätön raha ei säily pitkään käyttämättömänä, sillä yleensä maksun hetkellä rahaa kosketaan paljain käsin. Tällöin rahaan tulee sormenjälkiä, jotka eivät välttämättä heti erotu, mutta tulevat näkyviin

[1] Pohjois- Karjalan Numismaatikkojen kustantama Eurokerääjän aapinen 2010 s. 6

pitkäaikaisessa säilytyksessä. Sormenjälkien poistaminen kuuluu toiseen esitelmään (Timo Rätti), mutta lyhyesti totean, että jos ne ennättävät ”palaa” kolikon pintaan, niitä ei saa enää pois. Alla olevassa kuvassa on nähtävillä eräs syy, miksi paljain käsin kosketeltuja kolikkoja ei tulisi hyväksyä UNC- rahoiksi.

(Yllä olevassa kuvassa on aUNC -laatuisena kierrosta poimittu leimakiiltoinen kolikko, johon on säilytyksen ja ilman epäpuhtauksien myötä ilmestynyt edellisten käyttäjien sormenjäljet.)

Tässä esitelmässä UNC- rahan ominaisuudet on seuraavat:

1) Raha on samassa kunnossa, jossa se lähti liikkeelle valmistuspaikastaan.

2) Siinä on virheetön leimakiilto ja siinä ei ole sormenjälkiä.

3) Rahassa saa silti olla virheitä, koloja ja naarmuja, jotka ovat syntyneet valmistusprosessin aikana.

4) Rahan kunto vastaa keräilijän tavoitetta.

Seuraavassa mikroskooppikameran kuvassa erottuu aUNC- laadun, leimakiiltoisen, eurokolikon virheitä.

(Yllä oleva kuva Espanjan 50 sentin UNC- kolikosta on otettu Pohjois- Pohjanmaan museon mikroskooppikameralla. Jarmo Koponen)

Käyttämättömissä kolikoissa saattaa olla koloja ja naarmuja. Ne syntyvät kolikkojen tippuessa valmistuslinjalta keräilyastiaan. Rahan vauriot eivät ole siis syntyneet kiertämisestä, vaan valmistusprosessista. On huomioitava, että naarmut eivät erotu paljaalla silmällä yhtä hyvin kuin yllä olevassa mikroskooppikameran kuvassa. Lähes UNC – laatuisena myydyn rahan kunto saattaa toisinaan olla valitettavasti yllä olevan Espanjan eurokolikon kaltainen.

Numismaatikot tavoittelevat käyttämättömiä kolikoita, sillä ne ovat arvostettuja niiden kauneuden, puhtauden ja vaikean saatavuuden vuoksi. UNC- laadun kolikkojen kokoelman kartuttaminen on yleensä osoitus keräilijän valistuneisuudesta ja toisinaan myös varallisuudesta. Vuotta 1963 vanhemmat ja erityisesti 1800- luvun UNC -laatuiset kolikot ovat yleensä erittäin harvinaisia ja siksi myös arvokkaita. Lisätietoa tästä ilmiöstä löytyy rahaluetteloista.

Suomalaisia UNC -laadun rahoja saa käsiinsä halvimmalla ja helpoiten keräämällä euroja vuosiluvusta 1999 eteenpäin nykypäivään, tai keräämällä vuosina 1963 - 2001 tehtyjä markkakolikkoja. Niitä on säilynyt myyntiin saakka riittävästi numismaatikkojen kolikkorullissa.

1.2. BU- ja Proof- laadut

Virallisissa vuosilajitelmissa myytävät rahat tulisi luokitella eri laatu- ja hintaluokkaan kuin tavalliset rullista poistetut UNC- rahat. Joissain vuosilajitelmapakkauksissa onkin nähtävillä merkintä **Brilljant Uncirculated eli BU**. Tämä merkintä suomennettuna tarkoittaa erityisen laadukasta, leimakiiltoista kolikkoa valmistussarjan alkupäästä.

Vuosilajitelman BU -rahassa on myöhemmän valmistussarjan UNC -kolikkoihin verrattaessa normaalia vähemmän naarmuja ja nirhaumia. Tämä on seurausta huolellisemmasta valmistusprosessista sekä uudesta kulumattomasta meististä*. Laatu ei todellisuudessa ole aina ilmoitetun kaltainen eri rahapajojen valmistuksen tasosta johtuen. Rahapajoilla lienee kuitenkin pyrkimys tuottaa virallisten vuosilajitelmiensa kolikot BU –laatuisena.

Myyntipakkauksessa olevan Bu -rahan kuntoluokka on 10, skandinaavisella asteikolla kuntoluokka on puolestaan 0.

Proof –laadun tunnistaa peilikirkkaasta taustasta, josta kuva-aihe erottuu samettimaisen vaaleana mattana. Rahan valmistuksessa on useita erikoistyövaiheita, joiden ansiosta raha kiiltää erityisen kauniin näköisenä. Raha on myös heti valmistuksen jälkeen hankittaessa huomattavasti kalliimpi. Myyntihinnat saattavat olla 10- 20kertaisia tavalliseen käyttöeuron hintaan verrattuna.

Jos UNC- tai BU – laadussa on koloja tai naarmuja, niin niitä ei ole Proof – laadussa. Proof – laadun kolikkoja on saatavissa suomalaisista rahoista vain 1990- luvun puolesta välistä alkaen. Maailmalla niitä valmistettiin hieman aiemmin. **Proof like** (PL) nimitystä käytetään lähinnä ulkomailla (esim. USA) käyttösarjan rahasta, jossa on pinnassaan peilipintaisen kaltaisia osia. Googelettamalla Proof like termin voi havaita, että USA:ssa laadun sisällä on useita ala- tasoja.

Myyntipakkauksessa olevalla Proof -laadun rahalla ei ole suomalaista kuntoluokkaa. Skandinaavisella asteikolla laatua ilmaistaan merkinnällä 00.

Kuten jo aiemmin toteisin, UNC, BU ja PROOF – laatuisia rahoja tulee aina käsitellä puuvillahansikkailla. Sormenjälki kolikon pinnassa vähentää merkittävästi keräilijän kiinnostusta rahaan.

**(Meisti on metalliin kaiverrettu rahan peilikuva. Kun sitä lyödään esimerkiksi vasaralla, niin alle sijoitettuun aihioon ilmestyy rahan kuva)*

(Alla olevassa ensimmäisessä kuvassa on vertailtavana vuoden 2002 suomalaiset 2 euron kolikot. Molemmat rahat ovat käyttämättömiä eli UNC- laatuisia. Ylempi on Proof -laatuinen ja alempi BU -laatuinen. BU -laatuinen raha ei enää ole paikallaan vuosilajitelmassa, vaan se on siirretty pillerirasiaan. Proof on paikallaan alkuperäisessä myyntipakkauksessa. Laatuero on silmin havaittava ja merkittävä.)

(Alin kuva. Muovin naarmut ja kolikon virheet erottuvat korostetun hyvin lyöntikiiltoista BU- laadun kolikkoa myyntipakkauksen muovin läpi kuvattaessa. Kuvan kohde on 50 senttiä, Suomen rahapaja, vuosilajitelma II/2010. Kuva on otettu tavallisella järjestelmäkameralla, johon on liitetty makroloittorengas. Mikroskooppikameran tasoista kuvaa ei voi saavuttaa tällä menetelmällä.)

2002
2002

,8 g • CuAl5Zn5Sn1
FI

1.3. CIRC -laatu

UNC- laadun keräilyn vastakohtana voi pitää **CIRC- laadun** kolikkojen keräämistä. CIRC- on lyhenne sanasta Circulation, eli **kierrossa ollut raha**. . Kierrossa olleet rahat ovat yleisimpiä keräilyn kohteita ja niistä voi helposti koota laajan ja kattavan kokoelman. Circ - laatua kuvataan suomalaisella kuntoluokitusasteikolla numeroilla 0-8 (9), sekä skandinaavisella asteikon kryptisillä merkkiyhdistelmillä 01, 1+ ,1, 1-,2.

(Kuvassa normaalikuntoiset käytössä olleet venäläiset Nikolain II:n aikaiset ½, 1 ja 2 kopeekan kolikot)

Kiertäneitä rahoja löytyy päivittäin kaupan vaihtorahoista. Niitä on siis helppo saada käsiinsä. Käytössä ollutta rahaa on myös turvallista säilyttää. Huonompikaan säilytys ei pilaa rahaa ja aiheuta kokoelman arvon alenemista. Käytössä ollutta rahaa voi pyöritellä ihan rauhassa käsissään, ja tutkia, pelkäämättä rahan kunnon heikkenemistä. Hyvinkin vanhoja käytössä olleita rahoja saa helposti kokoelmaan liitettäväksi.

Vanhempia kiertäneitä rahoja saa numismaatikkojen huutokaupoista nimikkeellä massarahat, massaerät. Massarahana voidaan myydä vanhoista ”jemmoista”, kuten säästöpossuista löytyneitä kolikkoeriä. Niistä voi etsiä puuttuvia kolikoita kokoelmaansa. Yleensä jo muutamalla eurolla, kympillä, saa käsiinsä kilon kolikoita. Harvinainen ja etsitty raha on kiertäneenäkin arvokas. Kuluneisuus ei vähennä numismaattista kiinnostusta harvinaisimpien rahojen ollessa kyseessä.

Vasta- alkaja keräilijän kannattanee ainakin aluksi keskittyä siihen laatuluokkaan, jota on helpoiten saatavissa. ”Ruokahalun”, kontaktien, varojen sekä taitojen kehittyessä voi ryhtyä tavoittelemaan laatua ja kamppailemaan säilytysongelmien kassa.

1.4. Kooste

Esitän alla käyttämättömien eli UNC - laadun rahojen vertailun liikkeelle laskemismuodon mukaan järjestettynä. Lisäksi vertailen yleisellä tasolla settien hintakehitystä myyntihinnan ja jälkimarkkinoiden kesken. Poikkeuksena on toki todettava Euroopan laajuisesti todella vähän tehtyjen kolikkojen hintakehityksen poikkeavan merkittävästi alla olevasta. Esimerkkinä mainitsisin Monacon Grace Kelly 2 eurosen tai Vatikaanin ensimmäisen Bu- setin vuodelta 2002.

RAHAN LÄHDE	LAADUT	KUVAUS/ MUUTA	ARVO HANKITTAESSA/JÄLKIMARKKINAT
Pankin kolikkorulla	UNC	Raha poistettu rullasta	Nimellisarvo / 1½-2- kertainen arvo vähint
	UNC+	raha rullassa	Nimellisarvo / 1½-2- kertainen arvo vähint
	UNC-/aUNC	Rahassa käsittelyvikaa	Nimellisarvo yleensä
Virallinen BU- setti	UNC/BU	Laatu aina UNC jos kotelo sulj.	nimellisravoon verrattuna 5-6 kertainen /
		Lyöntilaatu ei välttämättä BU.	2-3 kertainen jälkimarkk. Ei säilytä yleensä myyntiarvoa.
Virallinen Proof- setti	UNC/PROOF	Laatu aina UNC jos kotelo sulj.	n. 20 kertainen myyntihinta nimellisarv.
			verrattuna/ jälkimarkk.n 8-12 kertainen
Kierrosta poimittu	CIRC/aUNC	Saattaa olla hyväkuntoinenkin	Nimellisarvo/ vain harvinaiset vuodet
			nousevat arvokkaammiksi.

2. UNC- kokoelman säilytys

UNC- kolikkoja keräävän numismaatikon suuri huoli on saada rahat säilymään hyväkuntoisina tulevaisuuteen. Säilytysongelmaa vaikeuttaa se seikka, että rahat olisi mukava järjestää esille helposti nähtäväksi. Kolikkoa ei tee mieli säilöä ruskeaan kirjekuoreen tai kääriä kankaaseen, koska sen esille ottamien vaatii työtä ja vaivaa. Tämän ongelman ratkaisuksi on tarjolla monenlaisia rahansäilytystaskuja ja -koteloita, joita pyrin seuraavaksi arvottamaan.

Kolikon säilymisen kannalta ihanteellisessa **säilytyspaikassa** ei ole lainkaan **ilmaa.** Raha on tyhjiössä. Rahan pinnalle ei pääse tällöin muodostumaan minkäänlaisia kemiallisia yhdisteitä, joissa happi reagoi metallin pinnan kanssa muodostaen erilaisia hapen oksideja. Raha ei tällöin myöskään ole kosketuksissa minkäänlaisiin ilmansaasteisiin, joista pahimpana voisi pitää ilman rikkiyhdisteitä. Ne aiheuttavat esimerkiksi kuparikolikon tummumista. Tyhjiön aikaansaaminen on melko vaikeaa, ja minulla ei ole annettavissa tällä hetkellä ohjeita tähän työvaiheeseen. Tässä olisi mahdollisuuksia kaupallisille numismaattisille yrittäjille. Ehkä yhteistyö lihasäilykkeiden valmistajien kanssa auttaisi löytämään ratkaisuja.

Auringonvalon suurienerginen **ultraviolettisäteily** ja mahdollisen kuuman säilytyspaikan **lämpöenergia** saattavat aiheuttaa ja nopeuttaa muutoksia kolikon pinnalla. Säilytyspaikan **ilmankosteus** on myös ratkaiseva. Kolikon pinnalle tiivistyvä kosteus nopeuttaa kemiallisia reaktioita rahan pinnalla. Mitä enemmän ilmassa on kosteutta, sitä suurempi on epäpuhtauksien syövyttävä vaikutus. Metalleja säilöttäessä ilman suhteellinen kosteus tulisi olla 40%, ja rahan ympäristön tulisi siis olla mahdollisimman puhdas[2].

2.1. Pahvikehys, liimattava ja niitattava

Pitkään käytössä ollut rahan suojaustapa on **pahvikehys**, jossa on muovinkaltainen kalvo. Raha on tarkasteltavissa tämän muovi-ikkunan läpi. Rinnakkaisnimi rahasilmä on myös käytössä. Pahvikehyksen hyviä puolia on suojaavuus sormenjäljiltä ja sormista tarttuvasta rasvasta. Kehykseen voi myös kirjoittaa identifioimista helpottavia tietoja rahasta. Pahvikehys suljetaan joko tarraliimalla tai niiteillä. **Liimakehyksessä** on tarraliima valmiina. Puolestaan **niitattava kehys** suljetaan nimensä mukaisesti niiteillä. Liimakehyksellä saadaan täysin suljettu umpinainen säilytystila, jossa kaasuja ei pääse juuri vaihtumaan. Niitattavaan kehyksen jää pieni ilmarako pahvikehysten väliin. Voisi kuvitella, että umpinainen tila olisi parempi. Pitkäaikaisessa säilytyksessä näyttää kuitenkin eri kotelo- ja muovilaaduilla sekä sulkemismenetelmillä olevan yllättäviä rahan kuntoa huonontavia ominaisuuksia. Esittelen niitä seuraavaksi.

---

[2] *(Lähde: URL http://www.jyvaskyla.fi/keskisuomenmuseo/palvelut/neuvonta/paikallismuseoneuvonta)*

(Yllä vasemmalla on liimattava pahvinen kolikkokehys, valmistaja hollantilainen Hartbergers, ja oikealla on niitattava ns. kruunukehys, valmistaja hollantilainen De Ronde Stuiver. Molemmissa on säilöttynä suomalainen 5 penniä kuparia. Hartbergerin kehyksessä kolikko on ollut noin 20- 30 vuotta, ja niitattavassa kehyksessä asetonipuhdistuksen jälkeen noin 5 vuotta. Molemmat kolikot ovat olleet lyöntikiiltoisia kehystys hetkellä. Olen itse poiminut ne kierrosta hyväkuntoisena lyöntikiiltoisena kolikkona).

Vaikuttaa siltä, että **liimakehyksissä** olevat rahat vahingoittuvat nopeammin kuin niitattavissa kehyksissä. Sijoitin oman Suomi- kokoelmani joskus 1980- luvun alussa Hartbergin liimakehyksiin. 20 vuotta myöhemmin avasin liimakehyksen tarkastellakseen kolikkoja niiden värimuutosten vuoksi. Kolikot olivat muuttuneet tahmeaksi. Myös ikkunan muovi oli pehmennyt ja tahmaantunut.

Jouduin purkamaan kaikki kehykset ja puhdistamaan rahat tahmeasta muoviliimahomeesta. Home lähti spriillä ja pumpulilla. Onneksi kyseessä ei ollut UNC -laatuinen kokoelma, vaan suurin osa oli tavallista massarahaa. Kokoelmassa olleet harvat UNC- rahat olivat puolestaan muuttuneet tavallisen massarahan tasoisiksi. Esimerkkinä mainitsisin tunnetusta helsinkiläisestä rahaliikkeestä ostetun lyöntikiiltoisen kuparisen 5 - penniä vuodelta 1977, joka oli tummunut ja saanut vihertävän sävyn.

En tiedä syytä tapahtumaan, mutta arvaukseni on seuraavanlainen. Liima leviää vähitellen kehyksen ympärille muovin ja kolikon pinnalle. En voi suositella liimattavaa kehystä pitkäaikaiseen säilytykseen.

En käsittele tässä sen tarkemmin rahojen puhdistusta, sen tekee Timo Rätti tämän kevään aikana. Toteaisin vaan, että vettä ja saippuaa vahvempia puhdistusaineita ovat vahvuusjärjestyksessä sprii, puhdistettu bensiini ja asetoni. Niiden käyttöä opeteltaessa tulee harkita myös puhdistuksen vaikutusta pitkäaikaiseen säilytykseen. Mahdolliset puhdistusainejäämät ja happamuudet muutokset saattavat aloittaa syöpymisen ja korroosion. Ultraäänen avulla irtoaa monenlainen lika.

Niitattavassa pahvikehyksessä kolikko säilyy paremmin. Niistä minulle tutuimpia ovat De Ronde Stuiverin kehykset eli ns. Kruunukehykset, joihin siirsin 2000- luvun alussa senhetkisen Suomi-kokoelmani. Nyt kymmenen vuotta myöhemmin ne näyttävät toimivan suhteellisen hyvin kierrossa olleiden ns. massarahojen kanssa. En näe estettä tavallisen CIRC/massarahan säilytykselle niitattavassa kehyksessä. Tavallisissa kiertäneissä rahoissa pahvikehyksen haitallinen vaikutus ei erotu kovinkaan hyvin. Varsinkaan rautaiset kolikot eivät reagoi juuri lainkaan kehyksen tai kalvon kanssa. Näyttää kuitenkin siltä, että kupari, alumiinipronssi ja erityisesti hopea reagoivat niitattavan kehystyypin kanssa. Kolikot muuttuvat vähitellen vihreiksi. Minulla on jonkinlainen aavistus, että erityisesti huoneilman kosteudella on osansa tähän. Home on tietenkin pestävissä tai pyyhittävissä pois. Se poistuu aiheuttamatta suurempia syöpymiä rahan pinnasta. Tietenkin voi aina miettiä onko järkeä säilyttää tavallistakaan rahaa olosuhteissa, jotka aiheuttavat rahan homehtumista. Ainakaan arvokkaita rahoja ei kannattaisi säilyttää siten. Koska tämän selonteon aiheena ei ole tavallisten kiertäneiden rahojen säilytys, vaan UNC- kolikkojen, palaan niiden pariin.

Oman UNC- laatuisen eurokokoelman sijoitin aluksi vuonna 2002 myös niitattaviin Kruunu-kehyksiin. Tarkastelin rahoja huolellisemmin kesällä 2010. Havaintoni niiden säilymisestä ovat seuraavia:

Kaikki rahat olivat muuttuneet muovin sisällä harmaan näköisiksi. Ne olivat menettäneet suuren osan lyöntikiillosta. Rahan harmaantuminen oli sitä voimakkaampaa, mitä kauemmin se oli ollut kotelossa.

(Yllä lyöntikiiltoisena kehystetty Saksan 5 cent 2002J niitattavassa pahvikehyksessä)

Kun avasin niitattavan kotelon ja pyyhin rahaa varovasti, niin pyyhkeeseen tuli vihreää hometta. (Numismaatikkojen myyntiluetteloissa tämänkaltaista hometta nimitetään rahojen vikoja lueteltaessa **muovihomeeksi**.) Kokeilin harmahtavalta näyttävän homeen poistoon mahdollisimman hellävaraisia keinoja. Kokeilin pumpulilla tai puuvillakankaalla pyyhkimistä. Puuvillakangas oli aavistuksen verran parempi. Omasta mielestäni suurimman osan kunto palautui lähes entiselleen. Puuvillakangas ja pumpuli muuttuivat vihreiksi. Rahojen puhdistamiseen ei tarvinnut käyttää voimakkaampia aineita.

Ongelmia oli vain osan kuparikolikkojen ja Etelä- Euroopan valtioiden Bi- metallisten kolikkojen kanssa. Niihin vaikutti jäävän pysyviä vaurioita. En ole ihan vakuuttunut rahoja tarkastellessani siitä, ovatko Etelä-Euroopan valtioiden eurokolikoiden metalliseokset ilmoitetun kaltaisia.

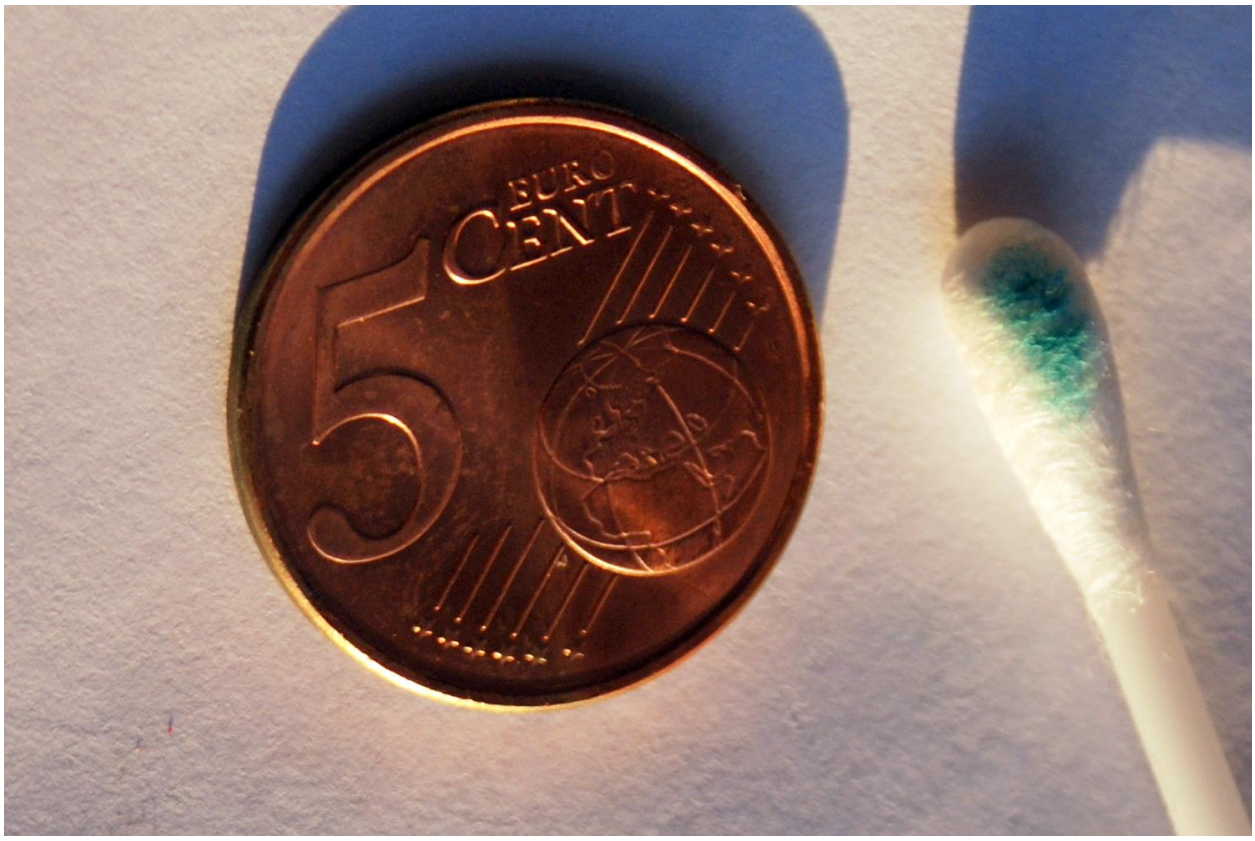

(Yllä sama Saksan 5 cent 2002J *etupuolelta. Kolikon oikea puoli on pyyhitty puhtaaksi pumpuli puikolla. Puikko on muuttunut vihreäksi. Rahan harmaa pinta on siis kuparihometta. Alla on vertailukuvat saman rahan taustapuolelta. Lyöntikiillon muutokset ennen ja jälkeen pudistuksen ovat selviä).*

(Alla on saman saksalaisen 5 cent 2002J:n vanha pahvikehys. Huoma, että rahan kuva on ”palanut” kiinni kalvoon. Alinna on sama ”hauska” ilmiö vuoden 2006 Kreikan 50 sentissä 4 vuoden kehystyksen jälkeen.

Vertailtuani vanhempien kokoelmarahojeni useiden eri valmistajien kehyksiä olen tehnyt seuraavia havaintoja ja päätelmiä:

a) Vaikuttaa siltä, että mitä pehmeämmästä muovista **kotelon ikkuna** on valmistettu, sitä nopeammin UNC -laatuinen raha saa vaurioita. En tunne muovilaatuja, joten en osaa sanoa mikä ainesosa muovissa reagoi rahan pinnan kanssa. Eräs biokemistituttavani arveli, että kehyksen ikkuna saattaa olla sellofaania, joka on selluloosasta valmistettu muovin kaltainen aine. Selluloosan valmistuksessa joudutaan käyttämään rikkiä, joten kalvon rikkijäämät saattavat aiheuttaa vaurioita rahassa. Mikäli pahvikehyksessä olevan ikkunan kalvo on tehty pehmeästä muovista, muovin pehmittäjäaineet (esim. ftalaatit) saattavat reagoida rahan pinnan kanssa.

b) Vertailin seuraavaksi muita kolikkokehyksiä. Löysin varastoistani ruotsalaisen kokonaan muovisen rahakehyksen, ja yhdysvaltalaisen kovamuovi -ikkunaisen kehyksen. Rahat olivat säilyneet ruotsalaisessa kehyksessä vahingoittumattomina. Puolestaan kova muovi yhdysvaltalaisessa kehyksessä ei suojannut rahaa. En ole nähnyt kyseistä mainiolta vaikuttavaa ruotsalaista kehystä myynnissä missään Suomessa, enkä tiedä sen valmistajaa.

(Yllä vasemmalla on erinomainen ruotsalainen kehys. Sen kehysosat ovat muovia ja itse tasku on taitettava ja myös melko kovamuovinen. Kehyksessä on lyöntikiiltoisena säilynyt hopeamarkka. En ole painanut sitä vasemmalta perille saakka, jotta kehyksen mekanismi olisi havaittavissa. Kehyksessä ei tarvita niittejä eikä liimaa sen kiinni pysymiseen. Oikealla puolestaan on vanha yhdysvaltalainen HUDGEONS kehys. Kolikko on ollut kehyksessä vuosikymmeniä, ja raha on reagoinut muovin kanssa. Muovi on kovaa, ja raha ei ole ollut UNC -laatuinen kehystettäessä. Kovalaatuinen muovi ei ole estänyt homehtumista.

c) Kun **pahvikehys** tehdään valkaistusta kartongista, sen happamuus eli PH ei välttämättä ole neutraali, vaikka sen pitäisi olla rahansäilytyksessä. Kehyksen kartonki valmistetaan selluloosasta. Sen valmistuksessa käytetään rikkihappoa. Valkoisesta happamasta kartongista saattaa tunkeutua kalvon läpi rikkiä ja valkaisuaineita rahan pintaan. On todennäköistä, että pahvikehyksen huolimaton valmistus aiheuttaa rahojen vauriot. Pahvin ja kalvon tulisi ehdottomasti olla **happovapaata.** Tätä päätelmää vahvistaa myös se havainto, että niititkin reagoivat pahvin kanssa.

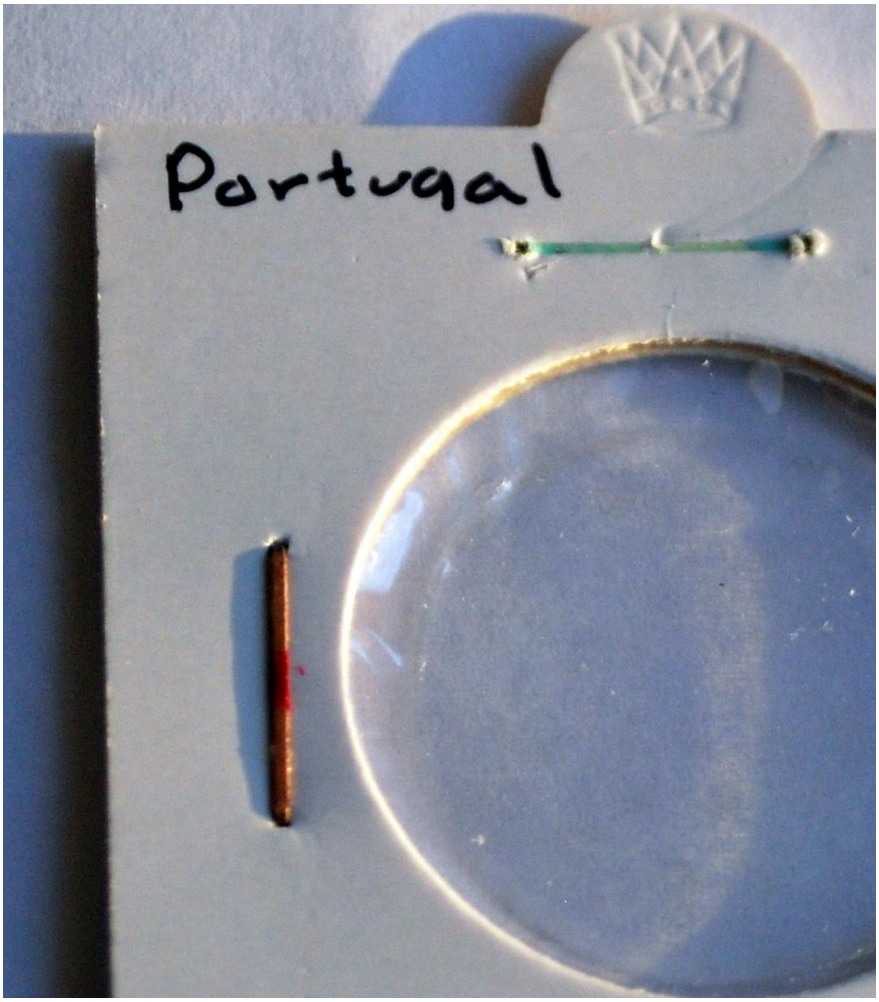

(Yllä olevassa kuvassa on havaittavissa, että myös kupariniitit reagoivat kartongin kanssa.

Ylin niitti on poistettu, ja niitin alta on paljastunut kuparihometta.)

Pahvisten kolikkokehysten käyttöä harkitessa tulisi kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

1) Pahvisissa rahakehyksisissä ei ole minkäänlaista tuoteselostetta.
2) Kukaan ei tunnu tietävän kalvon valmistusmateriaalia, vaikka kalvon reagoinnista rahan kanssa on selvät havainnot.
3) Kehyksen kartongin PH ei ole tiedossa. On yleisesti tiedossa, että kartongin tulisi olla happovapaata, mutta onko se?

Jos keräilijä aikoo jatka pahvikehysten käyttöä, hänen tulisi vaatia valmistajalta paremmat tuoteselosteet niistä. Kalvon ja kartongin laadun tulisi perustua tutkimustuloksiin ja kehyksen tulisi taata rahoille hyvä suoja myös pitkäaikaisessa säilytyksessä. Ominen havaintojen perusteella UNC - laadun rahat pilaantuvat muutamassa vuodessa pahvisissa kehyksissä olivatpa ne sitten liimalla tai niiteillä suljettavia..

2.2. Muita ratkaisuja

Havaitsin keväällä 2010, että vuosina 2002- 2006 pahvikehyksissä ollut UNC - eurokokoelmani oli tuhoutumassa. Puhdistin puhdistettavissa olevat kolikot ja hankin tuhoutuneiden tilalle uudet rahat. Päätin tällä kertaa sijoittaa ”munani kahteen koriin”. Sijoitin siis kokeilumielessä kahteen erilaiseen säilytysmenetelmään. UNC- kolikoiden säilytysmenetelmät ovat seuraavat:

A1) Leuchturm pillerirasiat sijoitettuna ENCAP- lehdille tai rahasalkkuun

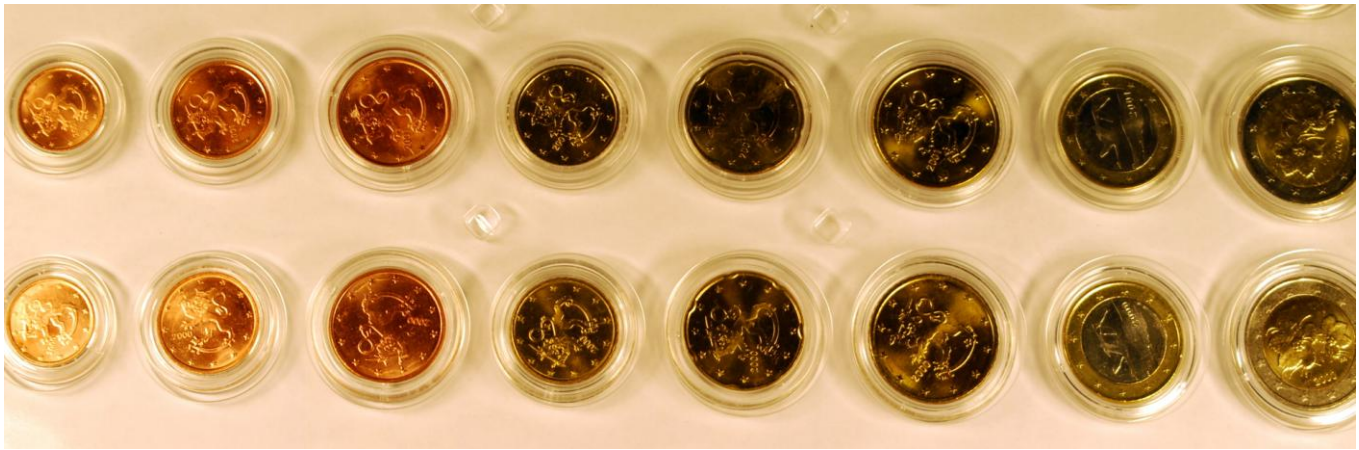

B) Leuchturm Numis –eurokolikkokansio varustettuna NH24- lehdillä

C) Alkuperäinen sijoitus oli niitattava Kruunu- kehys muovitaskuissa

A2) Pillerit voi sijoittaa myös salkkuun

Lähtöhavainnot ovat seuraavat:

	EDUT	HAITAT
A) PILLERI	suljettu kotelo, vain pieniä määriä kaasuja ja epäpuhtauksia pääsee sisään	kova, saattaa kuluttaa rahaa, mikäli koteloa liikutellaan runsaasti, -> sovite, tiiviste kalliimpi vie paljon tilaa
B) NH24	pehmeämpi suoja, ei kuluta rahaa, edullisempi, vie vähemmän tilaa	kotelo on avoimempi, epäpuhtaudet pääsevät lähelle rahaa helpommin
C) KRUUNU	edullinen, voi kirjoittaa kehykseen	raha homehtuu

.

(Yllinnä kuvassa on Leuchturmin Numis -kansio ja alla Leucturmin Grande- kansio. Molempien kansioiden säilytyskasetti on oikealla. Numis - kansio on varustettu kymmenellä NH24 lehdellä valkoisine välilehtineen. Grandessa puolestaan on 6 kappaletta ENCAP lehtiä. Välilehtiä ei ole. Eurokolikot ovat Grandessa pillerirasioissa. Kumpaankin kansioon sopii 30 eurovuosisarjaa.)

3. Hintavertailu

Lopuksi esitän hintavertailun 30 eurovuosisarjan säilyttämisen kustannuksista eri menetelmillä. Hintatiedot on kerätty Matin Markan www- sivuilta joulukuussa 2010. Vertailun termejä: **Kasetti** on kotelo, jossa itse kansio on. **Lisälehti** kuhunkin kansiotyyppiin on laskettu täydennettäväksi kolmeenkymmeneen vuosisarjaan, joka on suurin määrä, mitä yhteen Numis- kansioon mahtuu. Grande- kansioon sopii samoin 30 vuosisarjaa Encap-lehdillä. Grandeen sopii 20 kolikkokehyksen lehtiä useampia kuin kolmellekymmenelle vuosisarjalle.

A) Grande Keräilykansio ja Kasetti CL GR SET BL	19,06
ENCAP-lehti eurosarjoille 1c-2e kapselissa ENCAP EURO (pakk.2 kpl)*	4,54
Kapselit 1c-2e euroille Leuchtturm Euro Caps Kolikkopillerit 1c-2e CAPS EURO (1 sarja)**	3,53
Yhden sivun hinta (lehdelle sopii 5 vuosisarjaa)	2,77
Yhden eurokolikkosarjan paikan hinta	0,554
Yhden eurokolikkosarjan säilytys ilman kansiota	4,08
30 eurokolikkosarjan säilytys kansion kanssa	**YHT 122,58**
B) Numis- Eurokolikkokansio EU ALB 1 BL	
sis NH24-lehdet (15 täydellistä eurokolikkosarjaa)	11,59
lisävälilehdet	4,99
Yhden välilehden hinta	1
Yhden eurokolikkosarjan paikan hinta (sivulle 3 vuosisarjaa)	0,33
Yhden eurokolikkosarjan säilytys ilman kansiota	0,33
30 eurokolikkosarjan säilytys kansion kanssa	**YHT 16,58**
C) Grande Keräilykansio ja Kasetti CL GR SET BL	19,06
Kruunu -kolikkokehys nidottava (50 kpl)	3,23
yhden kolikkokehyksen hinta	0,064
Säilytyslehti 20:lle kolikkokehykselle	0,85
Yhden eurokolikkosarjan paikan hinta (8 kolikkoa)	0,34
Yhden eurokolikkosarjan säilytys ilman kansiota (kehys+säilytyslehti)	0,852
30 eurokolikkosarjan säilytys kansion kanssa	**YHT 44,62**

**Tämä tuote Mania 33- verkkokaupassa kesällä 2010 1,52e kpl paketin hinta tällöin n.80 euroa

*hinnat Leuchturmin sivuilla merkittävästi halvemmat (http://www.leuchtturm.com)

Tämän vertailun perustella säilytys NH24- tyyppisessä kolikkotaskuissa on 7 (5) kertaa edullisempaa kuin säilytys pilleritaskuissa ja niille tehdyissä kansioissa. Puolestaan kruunukehyksissä kolikkojen säilytys on kolme kertaa kalliimpaa kuin NH 24 koteloissa ja noin puolet halvempaa kuin pillerirasioissa.

Lisäkohteena vertailuun tuli vielä Lidlin myymä rahasalkku, johon sopii vähintään 205 kolikkoa. Leuchturmilla on myynnissaä vastaavia, esim. KO 3, KO 6 ja MK 4 BL LEER. Pienillä tasojärjestelyillä kolikkomäärä on nostettavissa yli kolmensadan. Tällöin salkkuun sopii myös 30 eurosarjaa.

Salkun hinta on Lidlin 15 eurosta Leuchturmin 35 euroon. Pillereiden hinta on sama kuin vaihtoehto A1:ssä.

Tällöin :

Yhden pillerisarjan hinta on 1,52e-3,53e

Eurokoliikkosarjapaikan hinta on 0,5e- 1,2e (varauksella, että saa hankittua sopivia levyjä)

Yhden vuosisarjan paikan hinta on tällöin 2,02e-4,73e

30 sarjan säilytyskustannukset n 60 e- 150 euroa.

Näin ollen salkkusäilytys on suurin piirtein samanhintainen kuin Grande-kansio. Kokonaisuuden hinta riippuu valittavista osista.

4. Loppupäätelmät

Jokainen numismaatikko tekee itse keräilyrahojen säilytysratkaisunsa. Seuraavat ratkaisut voisivat olla perusteltuja.

1. Alkuperäisissä nykyaikaisissa rahapajojen säilytyskoteloissa olevia rahoja ei tule poistaa koteloistaan tai rasioistaan.

2. Kierrossa olleita rahoja ei kannata sijoittaa kalliisiin säilytyskoteloihin.

3. UNC -laatuiset rahat tarvitsevat laadukkaan säilytyspaikan, jotta ne säilyvät hyväkuntoisina.

4. Tämän hetken tietämyksellä mielestäni vaikuttaa siltä, että pillerirasia säilyttää varmimmalla tavalla rahat alkuperäisessä kunnossa.

   4.1. Pillerirasia on kallein kolikkojen säilytystapa tässä vertailussa.

   4.2. Pillerirasian haittapuolena voi pitää rasian kovuutta. Se kuluttaa rahan kohoumia.

   4.3. Pillerirasian tulee olla tiukka, jotta raha ei pääse liikkumaan rasiassa.

   4.4. Ison kokoelman sijoittaminen pillereihin vie paljon tilaa.

   4.5. Pillerit ovatkin mielekkäitä juhlarahojen sekä kalliimpien käyttämättömien rahojen säilytyspaikkana.

5. NH24- tyyppisestä kovamuovisesta saumatusta kolikkokotelosta minulla ei ole pitkää kokemusta. Tämä säilytystapa edullisin säilytystapa esim. eurokolikoille.

   5.1. Tasku sulkeutuu suhteellisen tiiviisti, mutta se ei ole niin tiivis kuin pillerirasia.

   5.2. Saumatussa kirkkaassa muovitaskussa raha on hyvin tarkasteltavissa.

   5.3. Hyvä laatuisessa muovikotelossa rahan **ei pitäisi !!** homehtua, koska kolikon vieressä ei ole hapanta selluloosakartonkia

6. Pahvikehykset hylkään UNC -laatuisten kolikkojen säilytyspaikkana. Ne sopivat kierrossa olleille CIRC -laatuisille rahoille, joissa on jo pinnassa epäpuhtauksia ja vauriota. En käytä niitä enää omien kokemusteni perusteella UNC- laatuisille rahoille pitkäaikaiseen säilytykseen.

   6.1. Pahvikehyksen hyvä ominaisuus on kirjoitusmahdollisuus kehykseen, jolloin siihen voi lisätä kaikenlaista tietoa rahasta; nimellisarvo, valmistusvuosi, valmistusmaa, rahamestari jne.

Esa Moilanen elokuu - joulukuu 2010